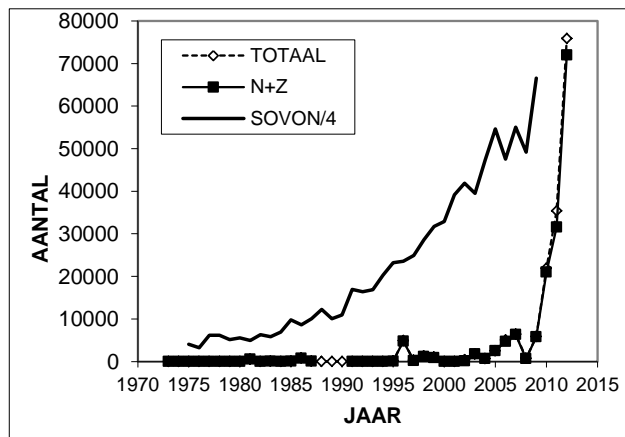

Het voorkomen van de brandgans in de westelijke Eempolders

Bij de Eempoldertellingen is er ieder jaar uiteraard een soort die in dat jaar het meest wordt waargenomen. In het verleden was dat meestal de spreeuw, maar in sommige jaren was de kievit talrijker. De laatste jaren wist ook de kolgans een paar keer de toppositie te bereiken. In 2012 was de brandgans met 75858 exemplaren voor de eerste keer de meest waargenomen vogelsoort. Dat is een mooie aanleiding om deze soort eens nader te bekijken.

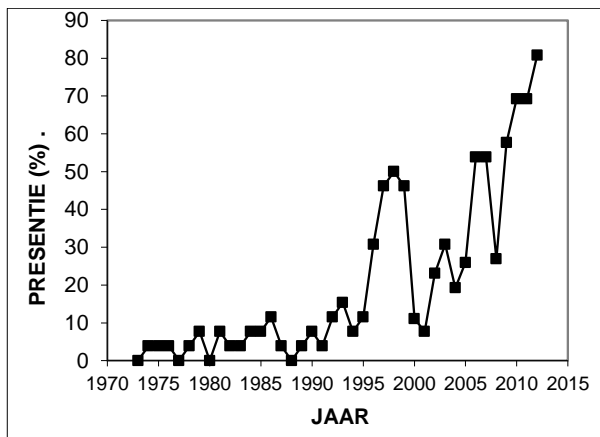

Figuur 1. Totaal aantal getelde brandganzen per jaar. De getrokken lijn geeft de aantallen zonder de Oostermeent, de stippellijn de totale aantallen. Ter vergelijking wordt het gemiddelde aantal getelde ganzen in de Sovon watervogeltellingen (gedeeld door 4) gegeven

Uit figuur 1 blijkt hoe snel de aantallen brandganzen zijn gestegen. Afgezien van een piekje van bijna 5000 brandganzen in 1996, het gevolg van wat men toen een paar grote groepen noemde, blijven de totalen tot 2005 onder de 2000 vogels. Vanaf dat jaar stijgen de aantallen met een korte terugval in 2008. Daarna schieten de aantallen onwaarschijnlijk snel omhoog. Het grootste aantal dat we in 2012 in één telling zagen was 22600 brandganzen. Dit is meer dan het jaartotaal van 2010, en dat was toen al veel hoger dan ooit tevoren.

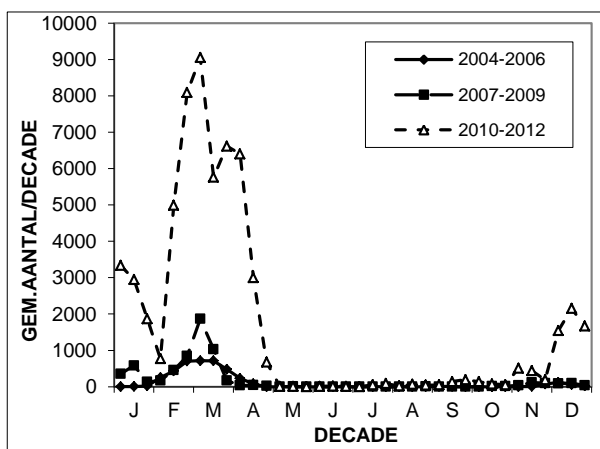
Verreweg de meeste brandganzen zien wij tegenwoordig in het telgebied Noord. Daarbij lijken ze een voorkeur te hebben voor het reservaat van Natuurmonumenten, maar ook daarbuiten komen ze veel voor. In Zuid en de Oostermeent komen regelmatig groepjes van honderden brandganzen voor, maar groepen van duizenden exemplaren, die in Noord tegenwoordig in de winter heel gewoon zijn, zien we er maar zo nu en dan.

Landelijk is de brandgans ook sterk toegenomen, zoals blijkt uit de dikke lijn in figuur 1. Om de schaal hetzelfde te houden is hierbij het gemiddelde aantal getelde brandganzen in de watervogeltellingen van Sovon door vier gedeeld. We zien vanaf 1980 een sterke maar geleidelijke stijging. Pas vanaf 2005 beginnen we daarvan echt iets te merken in de Eempolders. Het lijkt er op dat een of meer gebieden waar de brandganzen overwinterden hun maximale capaciteit naderen en dat de brandganzen de Eempolders ontdekt hebben als extra voedselgebied. De maximale aantallen die wij tegenwoordig zien maken enkele procenten uit van de totale populatie in Nederland, die verreweg het grootste deel omvat van de populatie die in West-Europa overwintert.

Figuur 2. Presentie van de brandgans per jaar. De getrokken lijn geeft de aantallen zonder de Oosterveent, de stippellijn de totale aantallen.

De presentie (figuur 2) weerspiegelt de stijging van de aantallen, maar heeft toch ook een paar opvallende zaken. Tot 1995 lijkt een kleine maar onmiskenbare stijging op te treden. Na dat jaar is er een duidelijke piek. In 1996 waren de aantallen hoog, maar de presentie stijgt ondanks veel lagere totalen daarna toch nog door. Je vraagt je af of sommige brandganzen die in 1996 in de polders verbleven in de jaren daarna nog eens poolshoogte zijn gaan nemen. Na een dal rond 2000 neemt de presentie zeer sterk toe. Een presentie van 80% maakt duidelijk dat de brandganzen tegenwoordig niet meer alleen in het winterhalfjaar aanwezig is. Zelfs in de zomer zien we de laatste jaren vaak brandganzen, al blijven de aantallen meestal klein. Aanwijzingen dat er in de polders gebroed wordt hebben we niet.

Figuur 3. Gemiddeld aantal brandganzen per decade voor drie periodes van drie jaar.

De verdeling over het jaar in figuur 3 geeft niet, zoals gebruikelijk, de gemiddeldes over dertien jaar. Omdat bij het grootste deel van de tellingen de aantallen nooit ook maar in de buurt zijn gekomen van wat we nu tellen zou de lijn van de eerste periodes nauwelijks van de nul te onderscheiden zijn. Daarom geven we hier gemiddeldes over de laatste drie periodes van drie jaar. Opvallend is dat de aantallen in alle periodes aan het einde van de winter veel hoger zijn dan in het begin. Met name de laatste jaren zien we nog hoge aantallen tot half april. Ook in heel Nederland zijn de aantallen het hoogst aan het eind van de winter. In het Waddengebied ziet men zelfs nog grote aantallen tot in mei. Het lijkt er op dat de brandganzen in de loop van de winter geleidelijk naar het zuiden komen en dat ook de terugtrek geleidelijk verloopt.

De plotselinge toename van de brandgans in de Eempolders is een voorbeeld hoe snel veranderingen in een gebied kunnen verlopen. Het is natuurlijk interessant om te zien hoe de aantallen zich verder ontwikkelen. Nemen ze nog toe of hebben we de draagkracht van het gebied inmiddels bereikt? In dit verband is het opvallend dat de grote aantallen vooral in het reservaat voorkomen. Het beheer als weidevogelgebied houdt in dat daar veel minder voedzame grassen groeien dan in het gewone boerenland. Voor ganzen lijkt dat dus minder interessant, tenzij brandgansen juist een voorkeur hebben voor relatief schraal grasland. Een andere interessante vraag is welke invloed het toenemen van de brandgans heeft op de aantallen van de andere soorten ganzen. We tellen door om het te zijner tijd te kunnen vertellen.

Referenties

Bijlsma, R.G., Hustings, F. & Camphuysen, C.J., 2001. Algemene en schaarse Vogels van Nederland. (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht

Hornman M., Hustings F., Koffijberg K., van Winden E., SOVON Ganzen- en Zwanenwerkgroep & Soldaat L. 2008 Watervogels in Nederland 2008/2009. SOVON-monitoringrapport 2011/03, Waterdienst rapport BM 10.24. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.